

**PESA INTERNATIONAL
JOURNAL OF
SOCIAL STUDIES**

**PESA ULUSLARARASI
SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ**

February 2018, Vol:4, Issue:1 Şubat 2018, Cilt:4, Sayı:1
e-ISSN: 2149-8385 p-ISSN: 2528-9950
journal homepage: www.sosyalarastirmalar.org

İngiliz Siyasetçi Hugh Molson'un Türkiye Ziyareti ve İzlenimleri (1947-1948)

British Politician Hugh Molson's Visit and Impressions of Turkey (1947-1948)

İrşad Sami YUCA

Dr. Öğr. Üy., Muş Alpaslan Üniversitesi, Tarih Bölümü, s.yuca@alparslan.edu.tr

<https://doi.org/10.25272/j.2149-8385.2017.4.1.04>

MAKALE BİLGİSİ

ÖZET

Makale Geçmişi:

Geliş 24 Kasım 2017
Kabul 27 Aralık 2017

Anahtar Kelimeler:

Hugh Molson, Türkiye, Tek Parti, Ziyaret, İzlenim.

© 2017 PESA Tüm hakları saklıdır

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Article History:

Received 24 Nov 2017
Accepted 27 Dec 2017

Keywords:

Hugh Molson, Turkey, Single Party, Visit, Impression.

After World War II the new world's state and order brought Turkey closer to the capitalist West countries in terms of economic and security. In the meantime, Turkey had been abandoning the One Party administration since 1945-1946, this decision of the Multilateral Democratic system to live; it was perceived as a strong message to the West. Because of Turkey and the West relations were increasingly intensifying in various social and cultural issues then visits of Western politicians and civil intellectuals to Turkey have increased quantitatively. Such a visit was made in 1947 by a group of British parliamentarians. Among the delegations was Hugh Molson, a member of the Conservative Party. In this study, will be made an assessment of Molson's impressions on his writings after Turkey travel.

GİRİŞ

Cumhuriyet dönemi Türkiye'si, yeni toplumsal bir hayatın çağdaşlaşma metaforu ekseninde inşa edilmek istenmesi meselesi olması, Batılı sivil ve resmi aydınların sürekli bir ilgisini celp ettiği muhakkaktır. Çünkü toplumun geleneksel doğulu ve İslami kimliğinden sıyrılmasını isteyen Kemalist rejim kadrosunun halka dayattığı yeni yaşam biçiminin temel referansları

arasında batılı yaşam ve fikir değerleri önemli bir yer teşkil etmekteydi.¹¹² Belki bu nedenlerden dolayı Batılı aydınların ilgisi Türkiye üzerinde ve temelde anlamaya dönük bir şekilde günümüze değin gelmiştir. Tarihsel anlamda Türk modernleşmesinin şahitleri arasında Türkiye'ye farklı ülkelerden gerçekleştirilen birçok resmi veya sivil amaçlı ziyaretler ve akabinde kaleme alınan yazılar da yer almaktadır.

Seyahat sonrasında kaleme alınan yazıların kuşkusuz yanlı ve hatta yazılanların bazı bölümlerinde eleştirinin dili olabildiğince sert bir tona büründüğü gibi bazen gerçeği yansıtmaktan uzaklaşması durumlarına karşın yine de okuyucuya ve de sosyal araştırmacıya geçmişte daha sağlıklı tahayyül edebilmesine olanaklar sağladığı yadsınamaz bir gerçektir. Çünkü sosyal bilimlerde emek harcayanlar için en ciddi tehlike ve çıkmaz nokta, araştırmacının milli ve yerli kimliklerin ölümcül ağlarında boğulması tehlikesidir. İşte böylesi bir neticenin vukua gelmemesi adına araştırmacı farklı diyarların aydın ve insanların penceresinden de kendini veyahut içinde yaşadığı toplumu anlamaya çalışma gayretini ilmi ve de objektif bir perspektifle ele alması gerekmektedir.¹¹³

1947 yılında II. Dünya Savaşı'nın sona erdiği ve ideolojik temelli yeni bir dünya düzeninin kurulduğu bir dönemde Türkiye'nin alacağı uluslararası tutumun önemi büyüktü. Bilhassa Türkiye'nin de Batı dünyasına karşı 1923'ten beri yüzünü dönmüş olması ve bu yolda radikal toplumsal bir değişimi hedefleyerek yürümüş olması göz önünde bulundurulması gereken bir gerçektir. Ancak II. Dünya Savaşı ve sonrasında artan Sovyet tehdidi Türkiye'yi Batılı ülkelerle daha yoğun ilişkiler ve ittifaklar kurmaya sevk etmiştir.¹¹⁴ Bu süreçte Türkiye'nin Batılı değerlere ne kadar yakın olduğu meselesi yanı sıra gerek sosyo-ekonomik ve gerekse askeri-stratejik konumundan ne düzeyde faydalanılması gerektiğinin tespiti için belirli aralıklarla Batı ülkelerinden heyetler gelmiştir. Bu heyetler içerisinde yer alan bazı kişilerin Türkiye seyahati süresince gördüklerini ve edindiği izlenimleri kaleme aldıkları da görülmektedir. Bu çalışmanın ilerleyen bölümlerinde 1947 yılında Türkiye'yi bir İngiliz parlamento heyeti ile ziyaret eden Muhafazakâr Partisi milletvekili Hugh Molson'un kaleme aldığı yazılarında Türkiye hakkında edindiği izlenimlerin bir değerlendirmesi yapılmaya çalışılacaktır.

I. Hugh Molson Kimdir?

20. yüzyılın ilk yarısında İngiliz siyasetinin bilinen bir yüzü olan Hugh Molson,¹¹⁵ 29 Haziran 1903 tarihinde Essex bölgesinin Chelmsford şehrinde dünya gelir. Molson'lar İngiliz siyaset ve iş dünyasının tanınmış bir ailesi olup, aile üyesi birçok kişi 18. yüzyıldan beri İngiltere'de önemli resmi vazifelerde bulunmuştur.¹¹⁶ Hugh Molson'un babası 19. yüzyılın ikinci yarısında tanınmış bir İngiliz siyaset adamı ve doktor olan Dr. John Elsdale Molson'dur (1825-1925). Ayrıca babası siyasi kariyeri boyunca milletvekili, bakanlık ve parlamento bünyesinde kurulan çeşitli komitelerde üye ve başkanlık gibi siyasi görevler de üstlenmiştir. Annesi ise yüksek eğitim almış biri olan Mary Molson'dur (1865-1932).¹¹⁷

Molson, eğitim hayatına Osborne'da başlar. Daha sonra Dartmouth kentinde bulunan Royal Naval College'da devam eder. Orta öğreniminden sonra yükseköğrenimi için Oxford'da bulunan New College'a giderek hukuk okur. Bu okuldan 1925 yılında hukukta içtihat yapmak konusunda sınıf birinciliği onuru ile mezun olur. 1926-1929 yılları arasında Hindistan Ticaret

¹¹² Feroz Ahmad, *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s. 105-106.

¹¹³ Bkz. Marc Bloch, *Tarihin Savunusu Ya Da Tarihçilik Mesleği*, Gece Yayınları, Ankara, 1994.; Eric Hoffer, *Kesin İnançlılar (The True Believer)*, Plato Yayınları, İstanbul, 2010.

¹¹⁴ Kemal H. Karpat, *Türk Dış Politikası Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2012, s. 262-263.

¹¹⁵ Ayrıca Arthur Hugh Elsdale Molson ismiyle de anılmaktadır.

¹¹⁶ Cameron Hazlehurst, Sally Whithead, Christine Woodland (Ed.), *A Guide To The Papers Of British Cabinet Ministers 1900-1964*, Cambridge University Press, Cambridge, 1996, s. 269.; Bkz. Karen Molson, *Their Lives and Times 1780-2000*, A Fire Fly eBook, 2001.

¹¹⁷ *The British Medical Journal*, 12 December 1925.; John Venn, J. A. Venn (Ed.), *Alumni Cantabrigienses*, Cilt: 2, Cambridge University Press, Cambridge, 2011, s. 436.

Odası'na siyasal sekreterlik yaparak uluslararası iş ve ticaret davlarında uzmanlaşmasını artırır. 1931 yılında Inner Tempel'da dava vekili olarak avukatlık yapmaya başlar.¹¹⁸

4 Mart 1939 tarihinde II. Dünya Savaşı'ndan dolayı askeri görev alması amacıyla silah altına alınır. İngiliz Kraliyet Ordusu adına 1939-1941 yılları arasında 36. (Middlesex) Arama Aydınlatma Alayı'nda yedek subay olarak görev alır. Daha sonra Kraliyet Topçusu olarak 1941-1942 yılları arasında 11. Anti-Aircraft Bölümü'nde yedek subay olarak personel kaptanlığı görevini yerine getirir.¹¹⁹ Bu süreçte savaşın bilinmeyen gerecekleriyle yüzleşmesi hayatının ileriki yıllarında belirleyici olacaktır. Bilhassa savaş boyunca karşılaştığı durumlar onun milliyetçi ve muhafazakâr duygularını daha da güçlendirir.

İngiliz siyasetinin güçlü partilerinden olan Muhafazakâr Parti (Conservative Party) içerisinde Molson ailesi zaten uzun yıllar siyaset yaparak ülke değerlerinin korunması ve milli kimliğin modernleşme karşısında erimemesi için fikirler beyan etmekteydi. Böylesi bir aile geleneğinden dolayı Hugh Molson da 1929 yılında genç yaşında Muhafazakâr Parti'ye üye olur. Ardında aynı yıl Aberder milletvekilliği için aday olur ancak başarılı olmaz. 1931-1935 dönemi için yapılan Parlamento seçimlerinden Doncaster milletvekili olmayı başarır. Bu başarısı siyasette ilerdeki parlak yılların da habercisidir. 1939-1961 yılları arasında siyasi hayatının uzun bir döneminde Derbyshire bölgesinden High Peak kentinin milletvekili olarak Avam Kamarası'nda bulunur.¹²⁰

Çalışkan ve sorun çözmedeki performansından dolayı Muhafazakâr Parti içerisinde öne çıkan bir siyaset adamı olur. Bu sebeple İngiliz Parlamentosu'nda bulunduğu yıllar müddetince çeşitli siyasi görevler üstlenir. Bu görevleri arasında 1951-1953 döneminde Çalışma Bakanlığı Parlamento Sekreteri olarak çalışır. 1953-1957 yılları arasında ise Ulaşım ve Sivil Havacılık Bakanlığı'nın Parlamento Sekreteri olarak yeni bir alanda görev üstlenir. 1957-1959 yılları arasında ise bizzat Çalışma Bakanlığı görevini üstlenerek ülkesine hizmetlerde bulunur.¹²¹

Siyasi görev alması sadece parlamento ile sınır kalmamıştır. 1960 yılında Rodezya (Zambia) ve Nyasland'ın (Malavi) gibi İngiltere'nin Orta Afrika'da bulunan sömürgelerinin bağımsızlık yönünde beliren gelişmelerde siyasi anlaşmazlıkların çözümü için kurulan uluslararası Monckton Komisyonu'nda üye olarak görev alır.¹²² 1962 yılında ise Bugonya ile Bunyoro arasında vuku bulan siyasi anlaşmazlıkta Privy Komisyonu'na başkanlık ederek siyasi bir çözümün ortaya çıkmasında gayret sarf etmiştir.

Molson, 1949 yılında Nancy Astington ile evlenir.¹²³ Hayatının ilerleyen yıllarında farklı görevler üstlenmeye devam eder. Bu manada en fazla meşgul olduğu konu 1968-1971 yılları arasında İngiltere'nin Kırsal Kesiminin Korunması Konsili programında yönetim kurulu üyesi olarak çevre ve çevrenin korunması konularına zaman ayırır. Aynı konsile 1971-1980 arasında ise başkanlık yaparak kırsal kesiminin sorunlarıyla ilgilenmeye devam etmiştir. Molson ilerleyen yaşına bağlı olarak 13 Ekim 1991 tarihinde Londra'nın Westminster mahallesinde bulunan evinde hayata veda eder.¹²⁴

¹¹⁸ Cameron Hazleburst, Sally Whithead, Christine Woodland (Ed.), *A Guide To The Papers ...*, s. 269.; John Venn, J. A. Venn (Ed.), *Alumni Cantabrigienses...*, s. 436.

¹¹⁹ *The London Gazette*, 24 March 1939.; Cameron Hazleburst, Sally Whithead, Christine Woodland (Ed.), *A Guide To The Papers ...*, s. 269.

¹²⁰ C. P. Champion, *The Strange Demise Of British Canada*, McGill Queens University Press, London, 2010, s. 91.; Cameron Hazleburst, Sally Whithead, Christine Woodland (Ed.), *A Guide To The Papers Of British Cabinet...*, s. 269.; Joyce M. Bellamey, John Seville, (Ed.), *Dictionary Of Labour Biography*, Cilt: 9, McMillian Press, Londra, 1993, s. 257.

¹²¹ John Venn, J. A. Venn (Ed.), *Alumni Cantabrigienses...*, s. 436.; Chris Cook, *Sources in British Political History 1900-1951*, Cilt: 4, MacMillan Press, London, 1977, s. 63.; Joe Moran, *On Roads: A Hidden History*, Profile Books, London, 2009, s. 19.

¹²² Benedict V. Mtshali, *Rhodesia: Background To Conflict*, Hawthron Books, 1967, s. 108-109.

¹²³ *Who's Who*, A. & C Black Press, London, 1965, s. 2140.

¹²⁴ *The London Gazette*, 21 February 1961.; *The Guardian*, 21 October 1991.

Hugh Molson, gerek siyasi ve gerekse hukuk eğitiminden gelen akademik bakışından dolayı birçok makale ve kitap kaleme almıştır. Birçok makalesi iş ve sosyal sorunların çözümü, iş hukuku, ekonomi ve siyasi nitelikli olup akademik dergilerde olduğu gibi günlük gazetelerde de yayınlanmıştır. Üretken bir kaleme sahip olan Molson'un yayınlanmış bazı kitapları da bulunmaktadır. Bu kitapları şunlardır:

Delegated Legislation

Social Problems Everyman's Guide

Full Employment and Budget

The Conquest Of Unemployment

[*Report Of A Commission Of Privy Counsellors On A Dispute Between Buganda And Bunyoro*](#)

II. Hugh Molson'un Türkiye Ziyareti ve İzlenimleri

İngiliz Avama Kamarası'ndan Muhafazakar Parti milletvekillerinden Hugh Molson, Edward Herbert Cooling, Liberal Parti milletvekili Niall Macpherson, İşçi Partisi milletvekillerinden George Mathers, Joseph Henderson ile Binbaşı Charls Mott Radolff'tan mürekkep heyet 31 Ekim 1947 tarihinde Ankara tarifeli uçakla Etimesgut Havaalanı'na inerler. İngiliz heyetini havaalanında resmi bir törenle TBMM Başkanı adına Hususi Kalem Müdürü Orhan Conker, Dışişleri Bakanı adına Necdet Kent, parlamentolar birliği Türk Grubu adına Tokat milletvekili Nazım Poroy, TBMM Başkan Vekili Feridun Fikri Düşünsel ile İngiltere'nin Ankara Büyükelçisi Sir David Kelley ile elçiliğin ileri gelenleri ve yerli/yabancı basın mensupları karşılamıştır.¹²⁵

Heyetin karşılanma töreninden sonra İngiltere Büyükelçiliğine geçilmiştir. Burada basın mensuplarına heyet başkanı George Mathers ilk intibaları hakkında şunları dile getirir: “Çok iyi bir seyahat yaptık. Türkiye'ye geldiğimizden çok memnunuz. Esasen bu ziyareti büyük bir sabırsızlıkla bekliyordum. Zaten Türk milleti ve Türkiye hakkında daha evvel de bilgilerimiz mevcuttu. Şimdi bu bilgilerimiz yurdunuzla ve milletinizle yakından temasa geçerek kuvvetlendireceğimizden ve İngiliz-Türk dostluğunun tezahürlerini yakından göreceğimizden ve bunun inkişafına hizmet edebileceğimiz ümidiyle çok bahtiyarız. Heyetimiz İngiltere'nin üç büyük partisini temsil etmektedir.”¹²⁶ Diyerek Mathers ilk intibalarını ve heyetin genel olarak Türkiye hakkında sahip olduğu bilgileri gezi süresince yapacağı incelemelerle daha sahil bir temele çekmek istediğini belirtmektedir.

Türkiye'yi ziyarete gelen İngiliz milletvekili heyetine parlamentolar birliği Türk Grubu adına Tokat Milletvekili Nazım Poroy tarafından aynı günün gecesi bir kokteyl verilmiştir. Bu kokteyle Başbakan Hasan Saka, bakanlar, milletvekilleri, resmi kurum müdürleri ve İngiliz Büyükelçiliği personeli katılım göstermiştir.¹²⁷

İngiliz milletvekili heyeti 7 Kasım'a kadar Ankara'da TBMM, bakanlıklar ve genel müdürlükler düzeyinde çeşitli temaslarda bulunurlar. Bu temaları Türk-İngiliz ilişkilerinin geliştirilebileceği alanlar üzerinde gerçekleşir. Heyet İzmir milletvekili Said Odyak refakatinde üç gün sürecek Ege ve İzmir temaları için uçakla Ankara'dan İzmir'e geçer. Burada İngiliz milletvekili heyetini Vali ve Belediye başkanından oluşan bir resmi tertip karşılar. Heyet havaalanından İzmir Palas Otel'ine yerleşir. Heyet İzmir'de kaldıkları üç gün müddetince valiliği ve belediyeyi ziyaret ettikten sonra sanayi tesislerini ve bazı okulları da ziyaret etmişlerdir.¹²⁸

¹²⁵ *Cumhuriyet*, 1 Kasım 1947.

¹²⁶ *Cumhuriyet*, 1 Kasım 1947.

¹²⁷ *Cumhuriyet*, 1 Kasım 1947.

¹²⁸ *Cumhuriyet*, 7 Kasım 1947.

Heyetten Molson ve Cooling İzmir'e gitmeyerek Çankırı, Karabük, Kastamonu ve Merzifon havalisini üç günlüğüne ziyarete çıkmışlardır. Molson ve Cooling'e bu süre zarfında Amasya Milletvekili Esad Uras da eşlik etmiştir. Heyet, Halkevlerini ziyaret ederek halk ile yakın temas kurmaya çalışmış, okulları ve sanayi mümessillerini de tetkik ederek halkın hayat ve gelecek beklentileri hakkında bilgi edinmeye çalışmıştır.¹²⁹ Molson ve Cooling, Ankara üzerinden Eskişehir, Sakarya ve Kocaeli şehirlerini de ziyaret ederek 11 Kasım'da İstanbul'a ulaşırlar.¹³⁰ Molson, Kastamonu ve havalisi gezisi öncesinde 7 Kasım gecesi Ankara Radyosu'nda İngiliz halkına yönelik bir demeç de verir. Demecinin başında Molson Türkiye hakkında ilk izlenimleri bağlamında şu samimi ifadeleri sarf eder: “İnsan, dünyanın hiçbir memleketinde Türkiye’de olduğu kadar samimi ve alaka göremez. Türkler, bütün harp boyunca durumumuzu bariz bir endişe ile takip etmişler ve Hitler’in Ortadoğu’ya yaptığı tazyike karşı silahlı bir tarafsızlık durumunu muhafaza etmişlerdir. Önemli Türk gazetelerinden bir çoğu en karanlık günlerimizde dahi İngiliz zaferini göz önünde tutmaktan geri kalmıyorlardı.”¹³¹

Cumhuriyet dönemi Türk modernleşmesi ve Atatürk hakkındaki düşüncelerini ise şöyle ifade etmektedir: “Türkiye 1918’de uğradığı mağlubiyetten sonra tekrar kalkındıran Büyük Şef Kemal Atatürk, memleketi modernleştirmeye karar vermiştir. Atatürk vefat etmiştir. Fakat Atatürk zihniyeti Türk milletinin ruhunda yaşamaktadır. Türkiye asırlar boyunca istibdat altında yaşamış olmakla beraber şimdi bir parlamento hükümetine sahiptir. Ve bu memlekette hür müessesler bulunmuş ve inkişaf ettirilmiştir.”¹³² Bu sözleriyle Molson Türk modernleşmesinin merkezinde Atatürk’ün yeri ve onun düşüncelerinin devamlılığının önemli bir yer teşkil ettiğini düşünmektedir. Ayrıca eskiye nazaran Türkiye’de birçok alanda ilerlemenin de söz konusu olduğunu da belirtmektedir.

Çok Partili hayatın daha başında olan Türkiye hakkında ise şu tespitleri yapmaktadır. “Cumhuriyet Halk Partisi yirmi beş seneden beri iktidardadır. Şimdi Demokrat Parti adında meşru bir muhalefet vardır. Her iki parti dahili bazı mesellerde aynı fikirde olmamakla beraber bugünkü Türk dış siyasetini desteklemek yolunda tam bir mutabakat halindedirler.”¹³³ Molson’nun bu ifadelerinden anlaşılacağı üzere Türk dış politikasının II. Dünya Savaşı sonrasında izlediği Batı yanlısı stratejinin CHP ve DP tarafından siyasi manada onaylandığını göstermektedir. Bu değerlendirme bir kez daha göstermektedir ki bu dönemin Türk siyasal sisteminin iki popüler partisi iç politik konuların aksine dış politika konularında ortak bir görüşe sahiptir.

İngiliz heyetinin iki ayrı grup şeklinde ayrılması sonucu Ankara, İzmir, Uşak, Manisa, Karabük, Çankırı, Kastamonu, Bolu, Eskişehir, Sakarya ve Kocaeli ziyaretleri sonrası 10-11 Kasım tarihlerinde İstanbul’da bir araya gelirler. 13 Kasım günü İstanbul Valisi Lütfi Kırdar tarafından heyet onuruna bir ziyafet verilir. Ziyafet samimi bir havda geçer. Vali Kırdar: “Medeniyet ve demokraside ifa ettiği çok şerefli hizmetlerle temayüz eden büyük İngiliz milletinin dostu ve müttefiki olmaktan sonsuz bahtiyarlık duymaktayım.” Sözleriyle heyeti samimi duygularla selamlamıştır. Heyet milletvekilleri ise gezi süresince Türk halkının resmi yetkililerinin ve halkın sıcak ve içten yaklaşımlarından dolayı çok memnun olduklarını belirtmişlerdir.¹³⁴ İngiltere Avama Kamarası milletvekilleri ziyaretlerinin son günü olan 15 Kasım’da Londra tarifeli uçakla İstanbul’dan ayrılmışlardır.¹³⁵

¹²⁹ *Cumhuriyet*, 7 Kasım 1947.

¹³⁰ *Cumhuriyet*, 14 Kasım 1947.

¹³¹ *Cumhuriyet*, 8 Kasım 1947.

¹³² *Cumhuriyet*, 8 Kasım 1947.

¹³³ *Cumhuriyet*, 8 Kasım 1947.

¹³⁴ *Cumhuriyet*, 14 Kasım 1947.

¹³⁵ *Cumhuriyet*, 15 Kasım 1947.

Molson, Türkiye seyahati sonrasında edindiği izlenimlerini *The New English Review* dergisi için iki makale olarak kaleme alır.¹³⁶ Londra Türk Büyükelçiliği Basın Ataşeliği tarafından 30 Aralık 1947 tarihli ve 612 sayılı üst yazı ile Molson'un kaleme aldığı makalelerin Türkçe çevirileri yapılarak Başbakanlık Basın Yayın Genel Müdürlüğüne oradan da Başbakan'a sunulmak üzere Başbakan Hususi Kalem Müdürlüğüne 12 Ocak 1948 tarihinde gönderilir.¹³⁷ Türkiye seyahati sonrasında edindiği izlenimleri kaleme alan Molson cümlelerine Türkiye'nin modernleşmesini Rusya'daki devrimle kıyaslayarak başlar. Ona göre Türk Devrimi ülkede ferdi hürriyeti tesis etmek bakımından dikkate şayan bir ülkedir. Şunları dile getirir: "*Türkiye bugün birçok hususlarda dünyanın en şayanı dikkat memleketlerden biridir. Rusya'da olduğu gibi Türkiye'de de devrini doldurmuş bir imparatorluğun yıkıntısından modern fikirlerle meşbu yeni bir ülke yükselmiştir. Fakta Rusya'dakinin aksine Türk siyasetinin hedefi ferde dört hürriyeti sağlayacak bir demokrasi tesis etmektedir.*"¹³⁸

Atatürk'ün Türkiye'nin ulusal kurtuluşu ve yeni bir milli kimlik edinmesinde kendi çağdaş liderlerinden birçok yönden ayrıştığını düşünmektedir. Molson'a göre Atatürk'ün en belirgin vasıflarından birisi emperyalist olmayışıdır. Aksine milliyetçi bir dünya görüşüne sahiptir. Şu sözleri ile Atatürk'ü tarif eder: "*Atatürk emperyalist değil milliyetçi idi. Onun nazarında Türkiye'nin istikbali Türklerden müteşekkil yekvücut bir devlettir. Eski Osmanlı İmparatorluğuna ait toprakları yeniden el geçirmek bir an bile aklından geçmemiştir. Böyle yabancı topraklara sahip olmak onun kanaatine memleketin kuvvetlenmesinde değil bilakis zayıflanmasında amil olurdu.*"¹³⁹

Kemalist düşüncenin ana ilkeleri olarak gördüğü cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık/demokrasi, inkılapçılık, laiklik ve devletçilik gibi maddelerin bütünsel olarak düşünüldüğünde sosyalist bir programı andırıldığını dile getirir. O'na göre Atatürk'ün yeni Türkiye'si ortaya çıkarken solcu fikirleri andıran bu programın taklitten ziyade savaş sonrası Türk halkının içinde bulunduğu zaruretlerin etkisi altında şekillendiğini ileri sürmektedir.¹⁴⁰ Türk demokrasinin gelişiminde Atatürk ve İnönü'nün diktatörlüğü andıran yönetim anlayışlarından kaynaklı olarak inkılapları önemsemeleri ve bu sayede parlamenter sistem Türkiye'de ayakta kalabildiğini düşünmektedir. Türk demokrasisinin gelişiminde önemli bir nokta olarak gördüğü bu tutumu şu ifadelerle anlatmaktadır: "*Atatürk'ün en şayanı dikkat taraflarından biri de inkılapçı tekâmüle atfettiği ehemmiyettir. Memlekette parlamenter demokrasinin teessüsü için seçtiği yol da bu idi. Halkı yetiştire yetiştire bu safhaya ulaştırma yolunu tutmuştu. Kendisi sonuna kadar diktatör kalmış olduğu, İnönü'de elan şahsında büyük bir iktidar muhafaza ettiği halde bu iyi bir idarenin idamesi bakımından lüzumlu görülmüştür.*"¹⁴¹

Türkiye'yi ziyaret ettiği vakit, ülkede Çok Partili bir hayat sürecinin de hemen ilk yıllarıdır. Bu ziyaret sürecinde Çok Partili hayat deneyimi ve gelişimi için şu önemli tespiti yapar. "*Son zamanlarda, 25 sene iktidarda kalmış olan Cumhuriyet Halk Partisi'ne muhalif olarak meydana gelen Demokrat Parti, kısmen Sosyalizmin fazla ileri gitmesine karşı şahsi teşebbüsü koruyan bir reaksiyonun, kısmen de daha demokratik idare usulleri talebinin bir ifadesidir. Her iki parti de Atatürk'e dayanmakta.*"¹⁴² Molson'un bu sözlerinden anlaşılacağı üzere her iki partinin ortak siyasi noktası Atatürk ve sol yanlısı fikirlerin ülkede etkisinin yayılmamasına karşın şahsi teşebbüsü fikrinin halka aktarılması meselesidir.

¹³⁶ Hugh Molson, "Homeward From Turkey", *The New English Review*, Cilt: 15, 1947, ss. 33-36.; Hugh Molson, "Notes From Overseas", *The New English Review*, Cilt: 16, 1948, ss. 41-47.

¹³⁷ BCA., 30.1.0.0.101.625.8. 1.

¹³⁸ BCA., 30.1.0.0.101.625.8. 2.

¹³⁹ BCA., 30.1.0.0.101.625.8. 3.

¹⁴⁰ BCA., 30.1.0.0.101.625.8. 3.

¹⁴¹ BCA., 30.1.0.0.101.625.8. 3.

¹⁴² BCA., 30.1.0.0.101.625.8. 4.

Molson, İnönü'nün siyasal anlayışını şuurlu ve müsrif bir diktatörlüğe benzetmektedir. Türkiye'de beli bir aşamaya erişmiş olan parlamenter demokrasi sisteminin daha da gelişmesi yerine İnönü kendi iktidarını galebe ettirmeye çalışmasından dolayı eleştirmektedir.¹⁴³

Tek Parti döneminde uygulanan devletçiliğe de değinen Molson'a göre "*Mamañih Türkler devletleştirme ve şahsi teşebbüsün avantajlarını birleştirmeye çalışan bir metot da vücuda getirmişlerdir. Yarı yarıya devlete bağlı olan üç banka sanayiler üstünde umumi bir kontrol icra etmektedir.*"¹⁴⁴ Bu tespitlerinden anlaşılacağı üzere Türkiye bu yıllarda katı bir devletçiliğin altında değildir.

II. Dünya Savaşı sonrası oluşan yeni ideolojik siyasal ortam kapitalist ABD-Batı Avrupa ittifakına karşı, demir perde ülkeleri olarak da adlandırılan sosyalist fikirlere etrafında toplanan Doğu Avrupa ülkeleri ile Sovyet ittifakı şeklinde iki kutuplu bir durumun ortaya çıkarmıştır. Türkiye bu süreçte özellikle karşılaştığı Sovyet tehdidi karşısında daha fazla Batı yanlısı bir dış politika izlemeye karar vermiştir. Bu sürecin en belgin örneği ise Türkiye'de çok partili hayatın başlaması ve Batı ile kurulan ekonomik, askeri ve kültürel yardımlaşma ittifaklarıdır. Bu zaman zarfında vukua gelen gelişimleri yakından takip eden Moslon, Türk dış politikası hakkında şu belirlemeleri yapar: "*Dışıñleri bahsinde hükümetle muhalefet arasında hiçbir ayrılık yoktur. Zira Rus tehdidi bütün memleketi müttehit bir halde muhafaza etmiştir. Kremlin'in 1946 Eylül'ünde gönderdiği nota üzerine bu hal daha da kuvvetlenmiş, zirvesine varmıştır. (...) Türk Ordusu'nun el'an silah altında bulundurulmasının ve bütçenin yüzde kırkının milli müdafaaaya hasredilmesinin sebebi budur. Türkiye'yi Hitlere karşı müdafaa maksadıyla başlayan seferberlik şimdi de Stalin'e karşı müdafaa kastiyle devam etmektedir.*"¹⁴⁵ Türkiye'nin II. Dünya Savaşı akabindeki yıllarda karşılaştığı Sovyet Rus tehdidine karşı eğer Türkler tek başlarına kalsalardı yine de mukavemet edeceklerini gördüğünü belirten Molson. Ancak bunun batı desteği ile bertaraf edilmeye çalışmasının önemini de belirtmektedir. Özellikle İngiltere'nin bu sürece Türkiye lehinde dâhil olması gerektiğini beyan etmektedir. Şunları dile getirir: "*Türkiye'nin bağımsızlığını idame ettirmek el'an da İngiliz siyasetine dâhildir. Bil netice Türk bağımsızlığının nihayete ermesine sebep olacak mahiyette olan 1946 Eylül tarihli Rus taleplerine mukavemet etmesi hususunda kendisini teşvik ettik. Ancak İngilizlerin bilfiil verebileceği yardımın mahdut olduğu aşikârdır. (...) İlkbahara kadar Türkiye'ye binlerce ton askeri malzeme varmış olacak ve bu sayede dünyada sulhun idamesi ümitleri kuvvetlenecektir. İngiltere'nin yapamayacak durumda olduğu böyle bir yardımı Amerika'nın yapmış olması ne İngilizlere ne de Amerikalılar karşı bir kıskançlık uyandırmış ne de Türklerin İngiltere'ye karşı besledikleri dostane hissiyatı hafifletmiştir. Bilakis İngiliz-Amerikan işbirliğinin en iyi çalıştığı yer her iki memleket siyasi mümessillerinin vazifelerini mükemmelen başardıkları Türkiye'dir.*"¹⁴⁶

Dünyanın savaş sonrası keskin bir şekilde ideolojik olarak ayrışmasını göz önünde bulunduran İngiliz Muhafazakâr Parti milletvekili Molson Türkiye'de ideolojik bir komünizm tehlikesinin ciddi bir durum arz etmediğini düşünmektedir. Bunun nedenini ise İslam dininin halk arasındaki etkisine bağladığı gibi kültürel olarak da komünizme karşı bir toplumsal tavrın söz konusu olduğunu tarif etmektedir. Şunları dile getirir: "*Her ne kadar Türkiye, İran ve Afganistan dine aynı derecede sadakat göstermiyorlarsa da üçü de Marx'ın materyalizmini şayanı nefret bir*

¹⁴³ BCA., 30.1.0.0.101.625.8. 4.

¹⁴⁴ Molson'un tespitine göre bu yıllarda Eti, Sümer ve Ziraat bankaları sanayinin ve şahsi teşebbüsün ticari alanlarda gelişmesinde çok büyük bir önemleri bulunmaktadır. Ayrıca İngiltere'nin başta bu bankalar aracılığıyla ve de savaş sonrası halkın ihtiyaç duyduğu beli alanlarda Türkiye'de temel maddelerin üretilmesi ve ihraç edilmesi yolunda ciddi çalışmalar ve yatırımlar yapabileceğini de aktarmaktadır. BCA.,30.1.0.0.101.625.8.5.; BCA., 30.1.0.0.101.625.8.6.

¹⁴⁵ BCA., 30.1.0.0.101.625.8. 6.

¹⁴⁶ BCA., 30.1.0.0.101.625.8. 8.

şey bulacak kadar Müslüman hissiyat ve felsefesinin tesiri altındadır. Onun için gerek hisleri gerek menfaat bu memleketin Garp demokrasileriyle yakın siyasi ve iktisadi bağlar teessüsüne müncer olmaktadır.”¹⁴⁷

Türkiye ziyaretinden memnun bir şekilde ayrıldığını dile getiren Molson, hükümet ve halk arasında dış mihraklara karşı güçlü bir bağ olduğunu beyan eder. O'na göre Türkiye 1911-1923 yılları arasında hep harp içinde bulunmuş olmasına karşı dirilmeyi başarmıştır. İnkılap hareketleri ile yeni bir toplumsal düzen kurmaya gayret göstermesi ve bu yolda aldığı mesafenin takdir edilmesi gerektiğini düşünmektedir. Nihai olarak Türkiye'nin birçok imansızlıklara karşı yeniden dirilmeyi önem vermesinin diğer memleketlere de örnek olması gerektiğini vurgular.¹⁴⁸

SONUÇ

Türkiye, II. Dünya Savaş'ından sonra ABD-Batı Avrupa kapitalist bloku için değeri artan bir ülke olmuştur. Zira Türkiye'nin de dış politikada bu zaman zarfında karşılaştığı Sovyet tehdidi karşısında güvenli denilebilecek bir limana ihtiyacı vardır. İşte bu süreçte Batılı birçok siyaset adamının farklı zamanlarda Türkiye'yi yakından tanımak ve yapılacak muhtemel askeri ve ekonomik ittifaklarda Türkiye'nin durumunu yerinde görmek amacıyla ziyaret etmişlerdir. Bu ziyaretlerden birisi de İngiliz Avam Kamarası'ndan bir grup milletvekili tarafından 1947 yılı Kasım'ında gerçekleştirilmiştir. Heyet içerisinde Muhafazakâr Parti milletvekillerinden Hugh Molson'da yer almıştır.

Molson Türkiye seyahati sonrasında edindiği izlenimlerini kalem almış ve bazı değerlendirmeler yapmıştır. Sonuç olarak Batılı bir parlamenter olarak Tek Parti döneminin iki büyük liderini diktatör olarak görmesi dikkat çekicidir. Ancak bu yönetim anlayışının Türkiye'nin şartlarından dolayı ve parlamenter sistemin gelişmesinde önemli etkiler yaptığını da vurgulamıştır. Çeşitli illeri gezerek Türk halkının ihtiyaçlarını ve beklentilerini tespit etmek istemesi önemli bir gelişmedir. Özellikle Türk halkının İngiltere hakkındaki düşüncelerini olumlu bulmuştur. Çok Partili hayata geçişi demokratik gelişme için önemli bir gelişme olarak görmüş. Molson'a göre CHP ve DP'nin ortak özellikleri Atatürk, sol yanlısı fikirlere karşı olmak ve dış politikada ortak tavır şeklindedir.

O'na göre sol fikirlerin Türkiye'ye yerleşmemesinde İslam ve tarihi kültürel reflekslerin önemi büyüktür. Ayrıca ABD tarafından Türkiye'ye yapılan askeri ve mali yardımları yerinde görüp bu yardımların İngiltere'nin çıkarlarını da desteklediğini ifade etmiştir. Nihai olarak Türkiye'nin Sovyet tehdidi karşısında desteklenmesi gerektiğini ve bu manada Türk-İngiliz ilişkilerinin daha da derinleşmesi gerektiğini de vurgulamıştır. Ayrıca Türk devrimini överek Anadolu'da vukua gelen yeniden dirilme meselesinin diğer uluslara da örnek olması gerektiği temennisinde bulunması dikkat çekici bir değerlendirme olmuştur.

KAYNAKÇA

- BCA., 30.1.0.0.101.625.8. 1.
- BCA., 30.1.0.0.101.625.8. 2.
- BCA., 30.1.0.0.101.625.8. 3.
- BCA., 30.1.0.0.101.625.8. 4.
- BCA., 30.1.0.0.101.625.8. 5.
- BCA., 30.1.0.0.101.625.8. 6.
- BCA., 30.1.0.0.101.625.8. 8.
- BCA., 30.1.0.0.101.625.8. 9.

Ahmad, F. (2010), *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Bellamey, Joyce M. ve John Seville (1993), *Dictionary Of Labour Biography*, Cilt: 9, McMillian Press, Londra.

Bloch, M. (1994), *Tarihin Savunusu Ya Da Tarihçilik Mesleği*, Gece Yayınları, Ankara.

¹⁴⁷ BCA., 30.1.0.0.101.625.8. 9.

¹⁴⁸ BCA., 30.1.0.0.101.625.8. 9.

- Champion, C. P. (2010), *The Strange Demise Of British Canada*, McGill Queens University Press, London.
- Cook, C. (1977), *Sources in British Political History 1900-1951*, Cilt: 4, MacMillan Press, London.
- Hazlehurst, C., ve Sally Whithead ve Christine Woodland (1996), *A Guide To The Papers Of British Cabinet Ministers 1900-1964*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Hoffer, E. (2010), *Kesin İnançlılar (The True Believer)*, Plato Yayınları, İstanbul.
- Karpat, Kemal H. (2012), *Türk Dış Politikası Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Molson, H. (1948), "Homeward From Turkey", *The New English Review*, Cilt: 15, 1947, ss. 33-36.
- Molson, H. (1948), "Notes From Overseas", *The New English Review*, Cilt: 16, 1948, ss. 41-47.
- Molson, K. (2001), *Their Lives and Times 1780-2000*, A Fire Fly eBook.
- Moran, J. (2009), *On Roads: A Hidden History*, Profile Books, London.
- Mtshali, B. V. (1967), *Rhodesia: Background To Conflict*, Hawthron Books, UK.
- Venn, J., ve J. A. Venn (2011), *Alumni Cantabrigienses*, Cilt: 2, Cambridge University Press, Cambridge, 2011.
- Who's Who*, (1965), A. & C Black Press, London.
- The British Medical Journal
- Cumhuriyet
- The Guardian
- The London Gazette

EKLER

Hugh Molson

Ankara radyosundan İngiliz milletine hitab

Londra 7 (a.a.) — «L.P.S.» Hâlen Türkiye'de bulunan İngiliz parlamento heyeti üyelerinden Hugh Molson, dün akşam Ankara radyosunda İngiliz milletine hitaben aşağıdaki demecde bulunmuştur:

«— Sizlere Ankaradan hitab ediyorum. Avam Kamarasından 7 arkadaşımın iştirak ettiği ve çok muhterem Georges Mathers'in başkanlığındaki heyetle birlikte Türk başkentinde bulunuyoruz. İnsan, dünyanın hiç bir memleketinde Türkiye'de olduğu kadar samimi ve hararetili bir yakınlık ve alâka göstermez. Türkler, bütün harb boyunca durumumuzu bariz bir endişe ile takip etmişler ve Hitler'in Orta Doğu'ya yaptığı tazyik karşı silâhla bir tarafsızlık durumu muhafaza etmişlerdir. Önemli Türk gazetelerinden bir çoğu, en karanlık günlerimizde dahi, İngiliz zaferini gözönünde tutmaktan geri kalmıyorlardı. Ve bu hal o zaman Almanyanın Ankara Büyük Elçisi olan on Papan'i fena halde kızdırmıştı.

İngilteredeki Türk alacakları

Şu anda Türkler, İngilteredeki iktisadi buhranı, yakın bir alâka ile takip etmektedirler, ve bütün Türkler son harbe muzafer olduğumuz gibi bu güçlükleri de yeneceğimize inanmaktadırlar. İngiliz lirasının tahvil kabiliyetini idame hususunda içinde bulunduğumuz imkânsızlık Türkleri vahim bir sıkıntıya düşürmüştür. Biz, Türklerle 20 milyon lira-lık İngiliz lirası borçluyuz ve bunu ancak mal olarak ödeyebiliriz. Türkiye'nin kömür madenleri ve elektrik santralleri için malzeme ve teçhizat ihtiyacı vardır. Bunları normal olarak biz verebiliriz. Halbuki şu anda bizim de hihassa bu mallara ihtiyacımız vardır. Türkler, içinde bulunduğumuz zorlukları hakikî bir anlayış ve sabırla takip etmektedirler. Türklerle, millet olarak, dünyada yolumuza devam edebilmek ve yabancı memleketlere karşı olan borçlarımızı ödeyebilmek için ihracatımızı artırıp istihlakimizi azaltmak yolunda elimizden geleni yaptığımızı dair teminat verdim.

Atatürkün zihniyeti

Türkiyeyi 1918 de uğradığı mağlûbiyetten sonra tekrar kalkandıran Büyük Şef Kemal Atatürk, memleketi modernleştirme karar vermiştir. Atatürk vefat etmiştir. Fakat, Atatürk zihniyeti Türk milletinin ruhunda yaşamaktadır. Türkiye, asırlar boyunca, istibdad altında yaşamış olmakla beraber, şimdi bir parlamento hükûmetine sahiptir ve

bu memlekette hür müesseseler bulunmuş ve inkişaf ettirilmiştir. Herkes istediği tefsir ve tenkid yapabilir.

Şu anda size hitab etmekte olduğum Ankara radyosu, demir perde arkasındaki memleketlerin, hür dünyada olup bitenler hakkında tenvir edilebildikleri yegâne kaynaktır. Gerek bu hususta, gerekse daha bir çok meselelerde, İngiltere ve Türkiye'nin elele vermiş olduklarını ve hakikati öğrenmek isteyenlere serbestçe ve açıkça tam olarak haberler verdiklerini belirtmek benim için büyük bir zevktir.

Cumhuriyet Halk Partisi yirmi beş senedenberi iktidardadır. Şimdi Demokrat Parti adında meşru bir muhalefet vardır. Her iki parti, dahill bazı meselelerde aynı fikirde olmamakla beraber, bugünkü Türk dış siyasetini desteklemek yolunda tam bir mutabakat halindedirler.

Türklerin bizimle müşterek olan belli başlı vasıflarından biri, siyaset hayatında birbirlerine rakib olan şahsiyetlerin şahsî dost olabilmeleri ve olmalarıdır.

Ziyaretimiz sırasında bize gösterilen büyük misafirperverlik ve açık dostluk, her iki siyasi partiye mensub Türklerin her iki memleket arasında siyasi, iktisadi ve ticari bağları kuvvetlendirmek arzusunun ileri gelmektedir.

Misafir İngiliz sayıtları Kastamonu'dan Ankaraya döndüler

Kastamonu 7 (a.a.) — İngiliz parlamento heyetinden Hugh Molson ile Edvard Herbert Koelling, beraberlerinde Amasya milletvekili Esad Uraz olduğu halde dün akşam şehrimize gelmişler ve halkevinde misafir edilmişlerdir. Misafirler, bu sabah, Karabük'e gitmek üzere şehrimizden ayrılmışlarsa da gete yağın yağmurlar yüzünden bir köprü'nün yıkılmış olması dolayısıyla yollarına devam edemiyerek geri dönmüşlerdir.

Misafirler, il makamını ve belediye'yi ziyaretten sonra Ankaraya dönmek üzere saat 12 de buradan ayrılmışlardır.

İzmirde

İzmir 7 (Telefonla) — Şehrimizde bulunan iki İngiliz milletvekili, İzmir milletvekili Said Odyak ve İngiliz Konsolosu ile beraber bu sabah Valiyi, müteakiben Belediye Başkanını ziyaret etmişlerdir. Öğleden sonra şehrimizi gezmişler, Kooperatifler Birliğinin inar işletmesini, şarab ve sigara fabrikalarını, tütün bakımevini görmüşlerdir. Misafirler pazar sabahı da Bergama harabelerini görmeğe gideceklerdir.